D periodo pačia pabaiga – E periodo pradžia, t. y. V a. antrąja puse – VI a. pradžia. Šis kapas yra vienas turtingesnių vyrų kapų šiame Žemaitijos regione ir iki šiol pats turtingiausias kapas Paprūdžių kapinyne. Vienas pačių įdomiausių daiktų šiame kape – tai minėtoji segė lietine užkaba, puošta apskritimo formos ataugomis. Tai unikalus dirbinys Lietuvos archeologinėje medžiagoje. Analogų šiai segei nežinoma ir kaimyninėse baltų žemėse. Matyt, kape 24 rastoji segė buvo meistro gaminta pagal specialų užsakymą. Kape buvo palaidotas karys, kurio ginkluotę sudarė 2 ietys, kovos peilis, nešiotas su perpete, įmovinis kirvis. Gintaro karoliai, pririšti prie segės, tikriausiai buvo nešiojami kaip amuletai. Tokių amuletų rasta ir ankstesniais metais tyrinėtuose Paprūdžių kapinyno vyrų kapuose.

Įvairiose perkasose aptikta daug pavienių, kartais sulaužytų daiktų (geležinis ietigalis karklo lapo pavidalo plunksna, peilis, įmovinis kirvis, bronzinės trikampio pjūvio apyrankės fragmentas, grublėtu paviršiumi puodų šukės ir kt.), kuriuos galima skirti senojo geležies amžiaus pabaigai – vidurinio geležies amžiaus pradžiai. Matyt, kad tyrinėtame plote arimo ir kitų žemės judinimo darbų metu buvo suardyti keli vyrų ir moterų kapai.

PAPRŪDŽIAI CEMETERY

In 2006 an area 105 m^2 in size was excavated in the cemetery and a rich burial of a male from the 2nd half of the 5th – early 6th century was discovered. 11 objects were found in it: 2 iron socketed spearheads, a fighting knife with a shoulder strap, a socketed axe, the bronze rims and terminals from two drinking horns, a bronze bracelet, and a bronze crossbow brooch with a cast catch plate and circular flat terminals (Fig. 1). 2 amber beads – amulets were fastened to the brooch. The brooch is a unique find in the archaeological material of Lithuania and the neighbouring Baltic countries. Artefacts from disturbed Old (Roman) and Middle Iron Age burials were also discovered.

UPYTĖS KAPINYNAS

Alfreda PETRULIENĖ

Upytės kapinynas (A 1898) yra Upytės miestelyje (Panevėžio r.), Krekenavos regioninio parko teritorijoje, kairėje kelio Panevėžys–Krekenava pusėje, ant kalvos, dabartinių kapinių vietoje. Nuo kapinių į ŠV, už buvusių Vešetos pelkių (dabar čia nusausintos pievos) yra Upytės (Tarnagalos) piliavietė, vadinama Čičinsko kalnu. Į ŠR pusę nuo dabartinių kapinių tvoros – Upytės miestelio parkas, kuriame jau atitverta teritorija naujoms kapinėms.

Upytės kapinynas buvo aptiktas praplėtus senąsias kapines XX a. pradžioje. Naujų kapinių plotas buvo aptvertas 1,6 m aukščio akmenine tvora ir nuo 1927 m. jame leista laidoti. Aptvertasis plotas buvo padalytas į keturias dalis, kurias žymėjo padaryti takeliai, pasodinti medžiai. 1935 m. kasant duobę mirusiajai apie 0,5 m gylyje buvo aptikti žmogaus griaučiai ir gana daug radinių. Kape buvo rasta bronzinė antkaklė šaukštiniais galais, dvi lankinės segės lenkta kojele, sujungtos grandinėlėmis, kaklo

ir krūtinės papuošalas, sudarytas iš kabučių su skardelėmis, ir 6 bronzinės juostinės apyrankės (VDKM, inv. Nr. 984). 1937 m. radiniai buvo perduoti VDKM Kaune. Remdamiesi šiais radiniais 1938 m. VDKM atliko archeologinius tyrinėjimus (vad. P. Kulikauskas). Pagal tyrinėjimų medžiagą archeologas P. Kulikauskas parengė diplominį darbą, kuris buvo paskelbtas 1998 m. (žr. P. Kulikauskas, Upytės priešistorinio kapinyno (Naujamiesčio vls., Panevėžio apskr.) tyrinėjimų duomenys, *LA*, t. 15, V., 1998, p. 19–85).

1938 m. Upytės kapinyne buvo ištirtas 1352 m^2 plotas, aptiktas 51 griautinis kapas. Pirmiausia buvo ištirtos vietos, kurioms grėsė suardymo pavojus, kapinyno P ir R dalyje šalia senųjų Upytės kapinių. Mirusieji šiame kapinyne buvo palaidoti nedeginti, įvairiomis kryptimis, aukštielninki, tik kape 2 – kniūbsčias. Kai kurie mirusiųjų kapai (kapai 1, 6, 46 ir 51) buvo apdėti keliais akmenimis. Pasitaikė dvigubų kapų – dviejų mirusių palaidojimai vienoje duobėje (kapai 5, 6, 7, 20, 31, 44). Kasinėjimų metu aptikta ir degėsių žymių. Jų gausiau pastebėta PR plote ir kapinyno PV dalyje.

Dauguma Upytės kapinyno radinių yra vietos juvelyrų darbo ir datuojami II–V a. 1998 m. archeologinių žvalgomųjų tyrinėjimų metu (vad. S. Urbanavičienė) rasta smulkių emalinių importuotų karolių (žr. *ATL 1998 ir 1999 metais*, V., 2000, p. 292).

Kaip yra nurodęs P. Kulikauskas, 1938 m. netyrinėti liko plotai kapinyno Š bei ŠV kampe. Nebuvo kasinėta ir už kapinėms skirto ploto ribų. Š dalyje buvo rastas kietas molis, tyrinėjimai buvo atidėti vėlesniam laikotarpiui. Kadangi minėtas plotas liko už kapinių tvoros, kur buvo įkurtas Upytės parkas, jis žvalgytas tik 1998 ir 1999 m. (vad. S. Urbanavičienė), o likusią dalį tyrinėjo Panevėžio kraštotyros muziejus (vad. A. Petrulienė) 2006 m.

2006 m. archeologinių žvalgomųjų tyrinėjimų metu buvo ištirtos 4 perkasos, kurių bendras plotas sudarė 84 m^2. I, II, ir IV perkasos iškastos 1 m atstumu nuo kapinių tvoros, Upytės parko PV pakraštyje, ir pratęsiant 1998 ir 1999 m. ištirtą plotą (vad. S. Urbanavičienė). Tyrinėtame patvoryje, kur žemės paviršius buvo suvažinėtas prieš tai jį suformavus su technikos pagalba tvarkant parko teritoriją, mirusiųjų kapų ar radinių nerasta.

III perkasoje, kuri buvo pasirinkta 5 m atstumu nuo kapinių tvoros, kapinyno Š dalyje, Upytės parko V pakraštyje, kurio nesiekė ankstesni tyrinėjimai, aptikti suardyto pilkapio likučiai: pilkapio pagrindo akmeninio grindinio fragmentai, mirusiųjų griaučių liekanų, sustumdytų vidutinio dydžio 20x25 cm skersmens lauko akmenų. Ploname iki 0,3–0,5 m storio degėsingame sluoksnyje, 48 cm gylyje rasta aptrupėjusi lipdyto molinio indo šukė (2x3,5 cm dydžio). Pilkapis sugriautas, stambieji vainiko akmenys nurinkti, o lyginant parko teritoriją išsklaidytas ir sampilas. Išorinių pilkapio žymių nelikę. Šalia tyrinėtos teritorijos auga stambūs parko medžiai.

2006 m. archeologiniai tyrinėjimai išplėtė ištirtą ir žvalgytą 1998 ir 1999 m. Upytės kapinyno teritoriją ŠR pakraštyje, Upytės parko teritorijoje, paskirtoje naujosioms kapinėms.

UPYTĖ CEMETERY

Upytė cemetery (Panevėžys Dist.) is located at the site of the present Upytė cemetery and also beside it. It was excavated in 1938 (headed by P. Kulikauskas) and in 1998–

1999 (headed by S. Urbanavičienė). 2nd–5th century burials were unearthed during these excavations.

During excavations in 2006 the remains of a disturbed barrow and inhumations were discovered outside the cemetery fence to the NE. No finds, except a sherd from a hand built clay vessel, were found.

JONIŠKĖS KAPINYNAS

Linas TAMULYNAS

Joniškės kapinynas (Klaipėdos m.) yra vienas iš Klaipėdos krašto kapinynų, tyrinėtų XIX a. pabaigoje – XX a. pradžioje ir minėtų ikikarinėje spaudoje bei literatūroje, tačiau jų lokalizacija neaiški. Kapinynas žinomas nuo XIX a. pabaigos. Tada jis kasinėtas vietinio žemvaldžio, kariškio Graffo. Kapinyno situacija literatūroje neaptarta, minima, kad radiniai rasti apie 1 m gylyje, kasant molį. Visi radiniai pateko į PM. Žinomi jų inventoriniai numeriai: 2126; IV, 5225; 6412; V, 7093; 8564. Ikikarinėje literatūroje daugiausia šio kapinyno radinių paskelbta Joachimmo Hoffmanno knygoje (J. Hoffmann, *Die spätheidnische Kultur des Memellandes, Königsberg*, 1941). Literatūroje minima, kad kapinyne rasta antkaklių vytais ir tordiruotais lankeliais, pasaginių ir vėlyvųjų laiptelinių bei žieduotųjų segių, apyrankių, smeigtukų fragmentų, keramikinių puodelių šukių, svarstyklių dalis, kovos kirvis, kalavijas. Sprendžiant pagal iki Antro pasaulinio karo publikuotus duomenis, kapinyne rasta tik vėlyvojo geležies amžiaus radinių.

Pokario metais tiksli kapinyno vieta nelokalizuota, saugoma teritorija nenustatyta.

MLIM fonduose saugoma pasaginė segė gyvuliniais galais, kuri siejama su Joniškės kapinynu. Pagal muziejaus inventorinę knygą ši segė „rasta prie fanieros fabriko, netoli Dangės, prie griovelio. Rado P. Kalinauskas, dirbantis „Dailėje“, 1968 m. vasarą. Dovanojo Urbaitis, gyv. Joniškės 14–33“ (straipsnio autorius dėkoja MLIM Archeologijos-restauracijos skyriaus vedėjai R. Bračiulienei už šią informaciją). Kuo remdamiesi muziejaus darbuotojai šią segę susiejo su Joniškės kapinynu – neaišku.

1996 m. į LNM pateko vario lydinio apyrankė, rasta Klaipėdos mieste, sodininkų bendrijos „Švyturys“ sklype 82. Dirbinį muziejui perdavė sklypo savininkė S. Svaravičienė. Šis radinys paskatino 1999–2001 m. kreiptis į KVAD ir prašyti lėšų archeologiniams žvalgomiesiems tyrimams, tačiau finansavimas nebuvo skirtas. 1998 ir 1999 m. minėto sklypo aplinka žvalgyta metalo detektoriumi, tačiau jokių radinių tuomet neaptikta.

2006 m. spalio mėnesį pagal sutartį su LAD spėjamoje kapinyno teritorijoje vykdyti žvalgomieji archeologiniai tyrimai. Jų metu ištirtos 4 perkasos (40 m^2 plotas), tačiau kapų ar jų liekanų neaptikta. Perkasose 1 ir 3, perarto sluoksnio apačioje, rasti du su kapais sietini radiniai: vytinės vario lydinio antkaklės fragmentas (perkasoje 1) ir dvigubas vario lydinio karoliukas (perkasoje 3). Be to, tyrimų metu į P nuo sklypo 82 esančio sklypo savininkas Gaudusevičius teigė, kad maždaug prieš 20 metų (apie 1985 m.) savo sklype jis radęs ir į tuometinį Klaipėdos kraštotyros muziejų perdavęs „žalvarinį gyvatuką“. Pagal apibūdinimą tai greičiausiai buvusi apyrankė gyvuliniais